

REDAKTÖR: LISA IRENIUS TEL 08-738 15 16
E-POST KULTURDEBATT@DN.SE, LITTERATUR@DN.SE

Folkhemsarkitekt. Inget nytt när Carl Nyrén ses i amerikanska ögon.

BÖCKER
GARY J COATES
**"THE ARCHITECTURE OF
CARL NYRÉN"**
ARKITEKTUR FÖRLAG

Detta är historien i repris om det svenska folkhemmet, om de speciella välfärdsbyggena, den sociala solidariteten och efterkrigsarkitekturen. Den amerikanske arkitekturhistorikern Gary J Coates har skrivit en brett upplagd monografi över arkitekten Carl Nyrén.

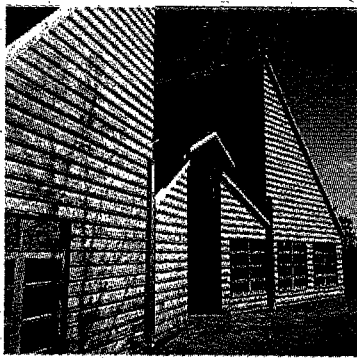
Ingen kioskvältare precis. Där emot en säker och proffsig analys av det oproblematiske svenska, av en arkitektur som rör sig i 1900-talets Sverige som fisken i vattnet och bara ytligt färgas av nya trender och stilar.

MEN JAG MÅSTE ERKÄNNA att jag blir besviken. Coates bekräftar det mesta som går att läsa om svensk folkhemsarkitektur utan att lägga till så mycket nytt. Jag tror de flesta är överens om Carl Nyréns betydelse för svenskt 1900-tal. Han är den inkännande arkitekten som förmår svara på efterkrigstidens välfärdsmodell men också pejla in internationella stämningar så att det knappt märks. Coates går igenom byggnad efter byggnad och beskriver en utvecklingskurva från de första projekten under 50-talet och det stora genombrottet med Arrheniuslaboratoriet i Frescati 1973 till de sena verken på 90-talet där Vitlycke museum i Tanum står i en klass för sig. Innovativ, överraskande, återhållen.

Naturligtvis har allt detta en oemotståndlig charm. Nyrén tillhör en krets arkitekter i Sverige som trots sina byggnaders strama estetik dominerat den arkitektoniska scenen under femtio år och markerat vad som är möjligt och rimligt att bygga.

Men jag blir fundersam över Coates beredvillighet att utnämna Nyrén till en svensk "kritisk regionalist" som ritar och bygger i opposition mot "kitschig konsumtionskapitalism" och "självutnämnd supermodernism".

Allt detta finns nog där som ett nålstick, en eftertanke, men för mig är Carl Nyrén främst en pragmatiker som med sin hantverksbakgrund fångas av en ganska be-

Vitlycke museum i Tanum, ritat av Carl Nyrén. FOTO: PEDER ALTON

skedlig postmodernism. Han ligger nära namn som Jan Gezelius och även Bengt Lindroos men är samtidigt en fulljädrad romantiker där den traditionella svenska träarkitekturen står högt i kurs.

Ursvensk arkitektur, alltså, så det stänker om det och som knappt går att skilja från det som byggts i hundratals år i Småland och Norrland. Han är också en detaljernas mästare som knixar med rummen, lägger in överraskande fönster för att skapa monumentalitet och sällan ifrågasätter den strama, okomplicerade planen.

HÖJDPUNKTERNA i hans samlade verk är många. Jag har nämnt Vitlycke, men där finns också tidiga skolbyggnader runt Stockholm (Baldersskolan i Danderyd, 1954) och två lysande men märkligt okända kyrkobyggnader. Västerorts kyrkan i Vällingby, 1957, och Missionskapellet på Lidingö från 1964.

Här, och egentligen bara här, har han lämnat alla traditioner bakom sig och närmat sig en arkitektur som pekar rätt in i framtiden. Lidingökapellet är faktiskt en gåta i Nyréns arkitektur och fullt i nivå med inte minst Jan Gezelius Flyttfågelmuseum vid Ottenby fågelstation på Ölands södra udde.

Vem kommer att läsa Coates monografi över Carl Nyrén? Inte lätt att veta. Tonen är gediget akademisk och nog mest ett sömnpiller. Boken borde bantas, översättas till svenska och sedan ges ut som billig pocket. Det är Carl Nyrén och det svenska folkhemmet värda.

PEDER ALTON
peder.alton@dn.se

Folkhemsarkitekt. Inget nytt när Carl Nyrén ses i amerikanska ögon.

BÖCKER
GARY J COATES
**"THE ARCHITECTURE OF
CARL NYRÉN"**
ARKITEKTUR FÖRLAG

Detta är historien i repris om det svenska folkhemmet, om de speciella välfärdsbyggena, den sociala solidariteten och efterkrigsarkitekturen. Den amerikanske arkitekturhistorikern Gary J Coates har skrivit en brett upplagd monografi över arkitekten Carl Nyrén.

Ingen kioskvältare precis. Där emot en säker och proffsig analys av det oproblematiske svenska, av en arkitektur som rör sig i 1900-talets Sverige som fisken i vattnet och bara ytligt färgas av nya tränder och stilar.

MEN JAG MÅSTE ERKÄNNA att jag blir besviken. Coates bekräftar det mesta som går att läsa om svensk folkhemsarkitektur utan att lägga till så mycket nytt. Jag tror de flesta är överens om Carl Nyréns betydelse för svenskt 1900-tal. Han är den inkännande arkitekten som förmår svara på efterkrigstidens välfärdsmodell men också pejla in internationella stämningar så att det knappt märks. Coates går igenom byggnad efter byggnad och beskriver en utvecklingskurva från de första projekten under 50-talet och det stora genombrottet med Arrheniuslaboratoriet i Frescati 1973 till de sena verken på 90-talet där Vitlycke museum i Tanum står i en klass för sig. Innovativ, överraskande, återhållen.

Naturligtvis har allt detta en oemotståndlig charm. Nyrén tillhör en krets arkitekter i Sverige som trots sina byggnaders strama estetik dominerat den arkitektoniska scenen under femtio år och markerat vad som är möjligt och rimligt att bygga.

Men jag blir fundersam över Coates beredvillighet att utnämna Nyrén till en svensk "kritisk regionalist" som ritar och bygger i opposition mot "kitschig konsumtionskapitalism" och "självutnämnd supermodernism".

Allt detta finns nog där som ett nålstick, en eftertanke, men för mig är Carl Nyrén främst en pragmatiker som med sin hantverksbakgrund fångas av en ganska be-

Vitlycke museum i Tanum, ritat av Carl Nyrén. FOTO: PEDER ALTON

skedlig postmodernism. Han ligger nära namn som Jan Gezelius och även Bengt Lindroos men är samtidigt en fulljädrad romantiker där den traditionella svenska träarkitekturen står högt i kurs.

Ursvensk arkitektur, alltså, så det stänker om det och som knappt går att skilja från det som byggts i hundratals år i Småland och Norrland. Han är också en detaljernas mästare som knixar med rummen, lägger in överraskande fönster för att skapa monumentalitet och sällan ifrågasätter den strama, okomplicerade planen.

HÖJDUNKTERNA i hans samlade verk är många. Jag har nämnt Vitlycke, men där finns också tidiga skolbyggnader runt Stockholm (Baldersskolan i Danderyd, 1954) och två lysande men märkligt okända kyrkobyggnader. Västerorts kyrkan i Vällingby, 1957, och Missionskapellet på Lidingö från 1964.

Här, och egentligen bara här, har han lämnat alla traditioner bakom sig och närmast sig en arkitektur som pekar rätt in i framtiden. Lidingökapellet är faktiskt en gåta i Nyréns arkitektur och fullt i nivå med inte minst Jan Gezelius Flyttfågelmuseum vid Ottenby fågelstation på Ölands södra udde.

Vem kommer att läsa Coates monografi över Carl Nyrén? Inte lätt att veta. Tonen är gediget akademisk och nog mest ett sömnpiller. Boken borde bantas, översättas till svenska och sedan ges ut som billig pocket. Det är Carl Nyrén och det svenska folkhemmet värda.

PEDER ALTON
peder.alton@dn.se